ASPECTE DE ANALIZĂ A PERFORMANȚELOR ECONOMICO-FINANCIARE ALE ÎNTREPRINDERII

Alexandru TCACI,
Dr., conf. univ., USM
Natalia TCACI,
Dr., conf. univ., USM

ABSTRACT. In this article is being approaching the enterprises performance basing on indixes of profit and profitability. The results of quantitative influences have been presented according to factorial model of profitability ratio of consumed resources taking as example agricultural enterprises. Ratio evolution was determined by the unfavorable impact of raising costs on the farm produce. The results of analysis are guiding the decision factors to take measures concerning to attentive negotiation on prices of fertilizers, pesticides, seed, fuel etc.

CUVINTE-CHEIE: factori, performanţă, profit, rata rentabilităţii, ritm de creştere.

În practica entităților autohtone din ultimii ani, obiectivul dominant al activității economice este de a fi performantă. Conceptul de *performanță* în domeniul economico-financiar are accepțiuni diferite, cum ar fi: creștere, randament, productivitate, rentabilitate. În literatura de specialitate nu există o viziune unitară asupra conceptului de performanță.

Astfel, savantul francez Elie Cohen definește performanța ca raportul între rezultatele degajate de întreprindere și mijloacele folosite.

Elementele convingătoare referitor la performanță rezultă și din definirea savanţilor român M. Niculescu și francez G. Lavalette care consideră, că performanța este un rezultat din evoluția criteriilor de eficiență și eficacitate.

La modul cel mai general eficiența este raportul dintre efectele utile obținute și efortul depus. Autorii consideră că o activitate este eficientă atunci când se obțin rezultate scontate cu eforturi minime.

Eficacitatea reprezintă nivelul de satisfacere a exigențelor externe, respectiv ale clienților, statului, furnizorilor, salariaților, acționarilor. Intreprinderea devine eficace atunci când reușește să identifice și să controleze interactivitatea dintre sursele externe și interne de dezvoltare.

În această ordine de idei rezultă, că performanța este o funcție de două variabile, eficiență și eficacitate, combinația dintre ele reflectînd nivelul de performanță a unei întreprinderi.

Profesorii români C. Bărbulescu și C. Bâgu susțin că «performanța este un anumit nivel al celor mai bune rezultate obținute de întreprindere». Aceiași autori sunt de părerea, că modelul unei firme de înaltă performanță se bazează pe următorii factori: resursele de producție ale întreprinderii (umane, materiale, tehnice, financiare etc.); organizarea procesului de producție; structura organizatorică a firmei; stakeholderii (deținătorii de interese economice).

Un alt aspect abordat în literatura de specialitate se referă la distincțiile între performanță și rezultat. Majoritatea savanților sunt de părerea, că relația performanță-rezultat reprezintă un tot indisolubil legat. Rezultatele măsoară performanța și chiar o definesc atunci când se situează la cote considerate a exprima performanța.

În teoria și practica economico-financiară ca indicatori de performanță se utilizează:

- indicatorii de profit care se exprimă în mărimi absolute sub formă de marje (diferențe) între venituri și cheltuieli;
- ratele rentabilității, ce exprimă capacitatea întreprinderii de a obține profit în urma utilizării factorilor de producție și a capitalurilor indiferent de proveniența acestora.

Analiza efectuată în baza acestor indicatori va reflecta performanța (sau contraperformanță) întreprinderii, respectiv capacitatea de a genera fluxuri viitoare de numerar prin utilizarea resurselor existente.

În acest context am încercat să estimăm performanțele economico- financiare a întreprinderilor agricole utilizînd informația din Situația de profit și pierdere în dinamică. O contribuție însemnată în geneza și evoluția rezultatului financiar total al întreprinderilor agricole îi revine profitului brut, deoarece acesta este elementul formator al rezultatului financiar din activitatea de bază.

Analizînd dinamica profitului brut în perioada 2007-2016 constatăm un trend pozitiv cu excepția anilor 2009 și 2012(tabelul 1).

Tabelul 1. Analiza dinamicii veniturilor din vânzări şi a profitului brut în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Anul	Venituri din vânzări, mii lei	Inclusiv:		Profitul brut, mii lei	Inclusiv în calcul		Ritmul de creştere a profitului la un hectar de teren agricol, %	
		În calcul la o întreprindere, mii lei	La un hectar de teren agricol, lei		La o întreprindere, mii lei	La un hectar de teren agricol, lei	Cu bază fixă	Cu bază mobilă
2007	862504,5	1652,3	4916,9	118035	226,1	672,9	100,00	-
2008	1158016,3	2197,9	6530,5	180547	342,6	1018,2	151,32	151,32
2009	953950,3	2051,5	5350,4	90378	194,4	506,9	75,33	49,78
2010	1354017,8	2956,4	7722,4	311192	679,5	1774,8	263,75	350,13
2011	1524596,7	3426,1	8632,3	339891	763,8	1924,5	286,00	108,43
2012	1448494,3	3240,5	8343,4	226236	506,1	1303,1	193,65	67,71
2013	1880543,0	4097,0	10648,5	341277	743,5	1932,5	287,19	148,3
2014	2114226,7	4566,4	12956,4	443168	957,2	2715,8	403,6	140,53
2015	3030976,3	6223,8	18676,2	536596	1101,8	3306,4	491,37	121,75
2016	3586191,7	7379,0	21195,0	588718	1211,4	3479,4	517,08	105,23

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Naţional de Statistică al Republicii Moldova

Luînd în consideraţie specificul ramural al întreprinderilor agricole am studiat dinamica veniturilor din vânzări şi a profitului brut în calcul la un hectar de terenuri agricole, ceea ce reprezintă rezultatul degajat la o unitate de factori de producţie.

Calculele efectuate în tabelul 1 ne constată că în întreprinderile agricole din regiunea de Centru veniturile din vânzări în calcul la un hectar de terenuri agricole cât şi la o întreprindere au un trend pozitiv de creştere cu excepţia anilor 2009 şi 2012. Astfel în medie pe anii 2014-2016 veniturile din vânzări la un hectar de teren agricol s-au majorat cu 8437,9 lei sau cu 91,6% faţă de media anilor 2011-2013, ce este un rezultat al eforturilor proprii a entităţilor agricole, dar şi a influenţei ratei de inflaţie.

Datele prezentate în tabelul 1 denotă un caracter instabil în dinamica profitului brut în calcul la o întreprindere şi la un hectar de terenuri agricole. Cele mai înalte randamente au fost obţinute în anii 2015 şi 2016, când la fiecare hectar de terenuri agricole s-a obţinut profit brut respectiv 3306,4 şi 3479,4 lei. Însă în perioadele de referinţă se atestă modificări esenţiale în ritmul de creştere al acestui indicator. Astfel, în anul 2009 faţă de 2008 profitul brut la hectar a diminuat cu 511,3 lei sau cu 50,22%. În anul 2012 faţă de 2011 acesta a scăzut cu 621,4 lei sau cu 32,29%. Cel mai înalt ritm de creştere al profitului brut la hectar s-a constatat în 2010 faţă de 2009, care alcătueşte 350,13% sau mai mult de 3,5 ori. Începînd cu anul 2013 se observă reducerea ritmului de creştere a profitului brut la hectar până în anul 2016 de la 148,3% până la 105,23%. Aceste tendinţe negative în evoluţia

profitului brut sunt cauzate de factorii economici dar şi de influenţele calamităţilor naturale (seceta îndelungată, îngheţuri timpurii, etc.) la care este expusă producţia agricolă în Republica Moldova.

Pentru a releva tendinţa de bază în modificarea profitului brut la hectar am calculat ritmul mediu anual de creştere după formula:

$$\overline{R_c} = \sqrt[n]{R_{c(1)} \times R_{c(2)} \times \ldots \times R_{c(n)}} \quad (1)$$

unde:

$R_{c(1)}$, $R_{c(2)}$, …$R_{c(n)}$ – ritmurile anuale de creştere cu bază mobilă.

În rezultatul calculelor am obţinut că ritmul mediu anual de creştere al profitului brut la hectar constituie 10,8%, iar suma medie anuală a acestuia în perioada 2007-2016 – 1863,45 lei.

În condiţiile evoluţiei instabile a profitului brut la hectar am determinat tendinţa de ascensiune a acestuia, efectuînd ajustarea analitică după funcţia liniară de tipul:

$$y_t = a+b\times t \quad (2)$$

Folosind metoda celor mai mici pătrate obţinem sistemul de ecuaţii:

$$\sum y = n\times a + b\times \sum t$$

$$\sum y\times t = a\times \sum t + b\times \sum t^2 \quad (3)$$

Din sistemul de ecuaţii calculăm parametrii a şi b ai funcţiei liniare după formulele:

$$a = \frac{\sum y}{n} \quad (4)$$

$$b = \frac{\sum y\times t}{\sum t^2} \quad (5)$$

unde: y – profitul brut în calcul la un hectar de terenuri agricole, lei;

n – numărul anilor seriei de dinamică;

a – parametrul funcţiei ce exprimă suma medie a profitului brut la un hectar de terenuri agricole în perioada 2008 – 2016;

b – parametrul funcţiei ce reflectă creşterea sau diminuarea profitului brut la un hectar de terenuri agricole în medie pe an în perioada 2008-2016.

Ajustarea analitică a valorilor profitului brut la un hectar de terenuri agricole după funcţia liniară se prezintă în tabelul 2.

Tabelul 2. Trendul profitului brut la un hectar de terenuri agricole ajustat după funcţia liniară în perioada 2008-2016

Anul	Profitul brut la un hectar de terenuri agricole, lei	t	y×t	t^2	y_t=a+b×t y_t=1995,73+335,56×t
2008	1018,2	-4	-4072,8	16	653,49
2009	506,9	-3	-1520,7	9	989,05
2010	1774,8	-2	-3549,6	4	1324,61
2011	1924,5	-1	-1924,5	1	1660,17
2012	1303,1	0	0	0	1995,73
2013	1932,5	1	1932,5	1	2331,29
2014	2715,8	2	5431,6	4	2666,85
2015	3306,4	3	9919,2	9	3002,41
2016	3479,4	4	13917,6	16	3337,97
Total	17961,6	-	20133,3	60	17961,57

Sursa: Calculele autorilor în baza informaţiei din tabelul 1

Utilizînd datele tabelului 2 calculăm parametrii a şi b:

$$a = \frac{17961,6}{9} = 1995,73\ lei\ ; \qquad b = \frac{20133,3}{60} = 335,56\ lei$$

Astfel, funcţia liniară a profitului brut la hectar se exprimă:

$$y_t = 1995,73 + 335,56 \times t \qquad (6)$$

Rezultatele calculelor ne atestă că în perioada 2008-2016 suma medie anuală a profitului brut la un hectar de terenuri agricole în entităţile regiunii Centru a constituit 1995,73 lei. Valoarea parametrului „b" demonstrează că în perioada 2008-2016 profitul brut la hectar s-a majorat în medie pe an cu 335,56 lei ceea ce reprezintă o creştere semnificativă. Dacă admitem, că această creştere anuală se va păstra şi în următorii cinci ani, atunci pronosticul profitului brut la un hectar de terenuri agricole în 2020 şi 2021 va alcătui respectiv 4680,21 lei şi 5015,77 lei.

După cum am menţionat, măsurarea performanţelor se realizează nu doar în baza rezultatelor financiare, dar cel mai precis cu ajutorul ratelor de rentabilitate. Indicatorii de profit caracterizează insuficient gradul de eficienţă, deoarece există entităţi cu valori mici de profit, dar cu rentabilitate înaltă şi invers, cu sume impunătoare de profit şi rentabilitate mică. Prin natura lor indicatorii de performanţă în mărime absolută nu fac legătura cu volumul de resurse implicat în obţinerea lor. Pentru eliminarea acestui dezavantaj este necesar ca indicatorii de profit să fie însoţiţi de utilizarea ratelor de rentabilitate, ce caracterizează cel mai real şi sintetic eficienţa costurilor, cheltuielilor sau utilizării capitalurilor, avînd o valoare informaţională înaltă.

În scopul obţinerii relevanţei informaţionale privind performanţa întreprinderilor agricole am analizat în dinamică pe perioada 2009-2016 principalele rate de rentabilitate (tabelul 3).

Tabelul 3. Evoluţia ratelor de rentabilitate în întreprinderile agricole din regiunea Centru a Republicii Moldova

(în procente)

Denumirea ratei	Anul							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Rata rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate	10,47	30,72	28,69	18,51	22,17	26,52	24,05	25,89
Rata profitabilităţii vânzărilor	-14,17	13,33	11,64	1,6	7,61	10,11	2,21	8,31
Rata rentabilităţii comerciale	9,47	23,5	22,29	15,62	18,15	20,96	19,39	20,56
Rata rentabilităţii activelor	-5,84	7,46	6,77	0,85	5,02	6,38	1,19	4,91
Rata rentabilităţii capitalului propriu	-15,23	17,19	14,57	0,89	8,97	11,37	2,31	13,4

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Naţional de Statistică al Republicii Moldova

Rezultatele calculelor (tab.3) demonstrează un caracter instabil în evoluţia tuturor ratelor de rentabilitate. Cel mai scăzut nivel de rentabilitate s-a înregistrat în anul 2009. Mai mult ca atât în acest an se înregistrează valori negative a unor rate, fapt ce confirmă, că din activitatea economico-financiară întreprinderile agricole ale regiunii Centru au suferit pierderi. De exemplu, la fiecare leu a capitalului propriu investit pierderea netă constituie 15,23 bani, iar fiecare leu a veniturilor din vânzări a cauzat pierderi în valoare de 14,17 bani. Aceste date reflectă influenţa devastatoare a secetei anului 2009 asupra producţiei globale, veniturilor şi a rezultatelor financiare. Astfel, din activitatea operaţională întreprinderile agricole a regiunii de Centru au suportat pierderi în sumă de 152,7 mii lei. Deasemenea se înregistrează valori relativ scăzute ale ratelor rentabilităţii activelor, capitalului propriu şi profitabilităţii vânzărilor în anii 2012 şi 2015 cu influenţe nefavorabile ale factorilor climaterici.

Concomitent, calculele efectuate în tabelul 3 atestă că în anii favorabili după condiţiile climaterice, cum ar fi 2011, 2014 şi 2016 s-au obţinut cele mai înalte rate de rentabilitate. Astfel, în anul 2016 la fiecare leu al resurselor consumate şi utilizate s-a obţinut profit brut în valoare de 25,89 bani sau cu 7,38 bani mai mult decât în anul 2012. Fiecare leu al veniturilor din vânzări a generat profit până la impozitare în sumă de 8,31 bani sau cu 6,71 bani mai mult decât în anul 2012. Deasemenea se constată creşterea ratelor rentabilităţii activelor şi a capitalului propriu, respectiv cu 4,06 şi 12,51 puncte procentuale.

Din ratele de rentabilitate prezentate în tabelul 3 cel mai des în activitatea întreprinderilor agricole se foloseşte rata rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate, deoarece aceasta se încadrează în criteriul de eficienţă economică a activităţii operaţionale. În medie pe anii 2014-2015 această rată a constituit 21,9%, iar în medie pe anii 2011-2013 – 23,0%, sau cu o reducere de 1,1 puncte procentuale, ceea ce semnifică despre scăderea eficienţei resurselor consumate şi utilizate la produsele agricole. Această situaţie impune studierea influenţei factorilor şi în primul rând a celor care au avut impact negativ în evoluţia ratei rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate.

Aprofundarea analizei se efectuiază prin calcularea influenţei factorilor ce pot să modifice rata rentabilităţii resurselor consumate. Modelul de analiză factorială a acestei rate se prezintă astfel:

$$R_{rc} = \frac{\sum q_i P_i - \sum q_i C_i}{\sum q_i C_i} \times 100\% \qquad (7)$$

Conform modelului factorii ce influenţează rata rentabilităţii resurselor consumate (costurilor) sunt:

- modificarea structurii şi sortimentului produselor vândute prin intermediul volumului acestora (Δq);
- modificarea costurilor unitare la produsele vândute (ΔC);
- modificarea preţurilor de vânzare a produselor vândute (ΔP).

Metodologia de analiză factorială constă în cuantificarea influenţei factorilor după următoarele relaţii:

$$7.1)\ \Delta R^{q}_{rc} = \left[\left(\frac{\sum q_{i(1)} P_{i(0)} - \sum q_{i(1)} C_{i(0)}}{\sum q_{i(1)} C_{i(0)}} \times 100\right) - \left(\frac{\sum q_{i(0)} P_{i(0)} - \sum q_{i(0)} C_{i(0)}}{\sum q_{i(0)} C_{i(0)}} \times 100\right)\right];$$

$$7.2)\ \Delta R^{C}_{rc} = \left[\left(\frac{\sum q_{i(1)} P_{i(0)} - \sum q_{i(1)} C_{i(1)}}{\sum q_{i(1)} C_{i(1)}} \times 100\right) - \left(\frac{\sum q_{i(1)} P_{i(0)} - \sum q_{i(1)} C_{i(0)}}{\sum q_{i(1)} C_{i(0)}} \times 100\right)\right];$$

$$7.3)\ \Delta R^{P}_{rc} = \left[\left(\frac{\sum q_{i(1)} P_{i(1)} - \sum q_{i(1)} C_{i(1)}}{\sum q_{i(1)} C_{i(1)}} \times 100\right) - \left(\frac{\sum q_{i(1)} P_{i(0)} - \sum q_{i(1)} C_{i(1)}}{\sum q_{i(1)} C_{i(1)}} \times 100\right)\right].$$

În tabelul 4 sunt prezentate rezultatele calculelor influenţei factorilor după formulele 7.1 – 7.3 la modificarea ratei rentabilităţii în medie pe perioada 2014-2016 comparativ cu media 2011-2013.

Tabelul 4. Calculul influenţei factorilor la modificarea ratei rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate în întreprinderile agricole din regiunea Centru

Denumirea factorilor	Calculul influenţei factorilor	Rezultatul influenţei factorilor, (+;-) p.p.
1. Modificarea structurii şi sortimentului produselor vândute(Δq)	$\left[\left(\frac{477364,1}{1927255,9} \times 100\right) - \left(\frac{302468,0}{1315410,0} \times 100\right)\right]$	+1,77
2. Modificarea costurilor unitare la produsele vândute (ΔC)	$\left[\left(\frac{16982,5}{2387637,5} \times 100\right) - \left(\frac{477364,1}{1927255,9} \times 100\right)\right]$	-24,06
3. Modificarea preţurilor de vânzare la produsele vândute(ΔP)	$\left[\left(\frac{522827,4}{2387637,5} \times 100\right) - \left(\frac{16982,5}{2387637,5} \times 100\right)\right]$	+21,19
Total	X	-1,1

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Naţional de Statistică al Republicii Moldova

Verificarea calculelor:

B.i.f.: $\left[\left(\frac{522827,4}{2387637,5} \times 100\right) - \left(\frac{16982,5}{2387637,5} \times 100\right)\right]$ = 21,9% - 23,0% = -1,1 p.p.

Din calculele efectuate în tabelul 4 rezultă că diminuarea ratei rentabilităţii resurselor consumate şi utilizate a fost determinată de majorarea costurilor unitare la produsele agricole în perioada 2014-2016 în comparaţia cu media 2011-2013. Dinamica ascendentă a costurilor a influenţat negativ trendul ratei, reprezintînd factorul dominant de influenţă. Sub influenţa acestui factor reducerea ratei constituie 24,06 puncte procentuale. Acest rezultat poate fi efectul creşterii costurilor de achiziţie la îngrăşăminte, seminţe, pesticide, motorină, dar şi consecinţa inflaţiei. În cazul analizat, comparînd intensitatea influenţei costurilor unitare şi a preţurilor de vânzare se atestă impactul mai accentuat al costurilor asupra ratei de rentabilitate, fapt ce determină concluzia că inflaţia este o cauză importantă a majorării costurilor unitare.

Rezultatele calculelor (tabelul 4) denotă o influenţă favorabilă a preţurilor de vânzare, care au contribuit la majorarea ratei rentabilităţii cu 21,19 puncte procentuale. Influenţa preţurilor de vânzare poate fi determinată de: extinderea exportului de produse agricole în ţările Uniunii Europene, calitatea înaltă a produselor (de exemplu calităţile gustative a fructelor, legumelor), cât şi de inflaţie.

Modificările în structura şi sortimentul vânzărilor au determinat o creştere a ratei cu 1,77 puncte procentuale, datorită majorării ponderii produselor vândute care au o rentabilitate mai mare decât nivelul mediu al rentabilităţii costurilor, de 23,0% înregistrat în perioada 2011-2013.

Rezultatele investigaţiilor ne permit să deducem, că analiza performanţelor economico-financiare şi a cauzelor care au o contribuţie semnificativă trebuie să se realizeze în corelaţie cu aprecierea poziţiei strategice a întreprinderii, aceasta fiind determinată în mod direct de mărimea profitului şi de rata rentabilităţii. Analiza efectuată permite elaborarea măsurilor privind cauzele cu impact nefavorabil asupra ratei rentabilităţii resurselor consumate, cum ar fi negocierea atentă a preţurilor la îngrăşăminte, seminţe, carburanţi, utilizarea eficientă a acestora în procesul de producţie, optimizarea cheltuielilor dar şi majorarea sumei subvenţiilor pentru producătorii agricoli.

Bibliografie:

1. Bărbulescu C., Bâgu C. Managementul producţiei, vol.II – Politici manageriale de producţie. Bucureşti, Editura Tribuna Economică, 2001.
2. Cohen E. Analyse financiere. Paris, Editura Economică, 1995.
3. Niculescu M., Lavalette G. Strategii de creştere. Bucureşti, Editura Economică, 1999.
4. Petrescu S. Analiză şi diagnostic financiar-contabil. Bucureşti, Editura CECCAR, 2008.
5. Siminică M. Diagnosticul financiar al firmei. Craiova, Editura SITECH, 2008.